

## ДОСВІД США З ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

**Сімонов М. О.,**

Науковий керівник: д-р наук з держ. упр., проф. **Сичова В.В.**

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

Протидія насильству у сім'ї на сьогодні набуває особливої актуальності. У розвинених країнах Європи та Америки домашнє насильство з кінця ХХ ст. вважається однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини, якого зазнають в основному жінки всіх вікових і соціально-економічних груп. Курс на євроатлантичну інтеграцію України, поглиблення стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами Америки як гарантом міжнародної безпеки на євроатлантичному просторі обумовлює інтерес до вивчення їхнього досвіду з метою застосування кращих практик на українських реаліях.

До кінця ХХ століття у США, як і в інших країнах світу, ситуація із домашнім насильством ґрунтувалася на середньовічному принципі «дім – фортеця чоловіка». Схоже ставлення було в Україні, яка перебувала у складі Радянського Союзу.

Ситуація стала змінюватися з 1995 р., коли у складі Міністерства юстиції США було створене управління з питань протидії насильства щодо жінок (далі – управління). Воно координує організаційні та фінансові ресурси, спрямовані на припинення насильства в сім'ї та в побуті.

Мережа державних і громадських інститутів, що координуються зазначеним управлінням, охоплює структури державної (федеральної) влади, служби реагування, громадських об'єднань, спеціалізовані інституції, що надають допомогу жертвам насильства у сім'ї. До останніх відносяться служби швидкого реагування (гарячі лінії). Таких лише на загальнодержавному рівні у США налічується понад п'ять: загальна лінія у справах домашнього насильства та спеціальні лінії у справах сексуального насильства, захисту жертв злочинів, проти зґвалтувань та проти насильства під час побутового спілкування та знайомств.

Мережа федеральних органів США, що займаються питаннями протидії

насильству у сім'ї та у побуті розгалужена. До них належать:

- підрозділи Міністерства оборони (органи сприяння сімейним справам військовослужбовців, попередження і припинення сексуальних злочинів, відділи інформаційно-просвітницької роботи) [6];
- підрозділи Міністерства освіти (управління безпеки та протидії наркотизму у навчальних закладах) [1];
- підрозділи Міністерства охорони здоров'я і соціальних служб (управління у справах дітей та сім'ї, охорони здоров'я жінок, попередження травматизму та ін.) [3; 6];
- підрозділи громадянства та імміграції Департаменту національної безпеки [7];
- бюро у справах жінок Міністерства праці [3] та ін.

Вагоме значення в системі організацій із попередження насильства у сім'ї у США мають управління охорони здоров'я жінок Міністерства охорони здоров'я та соціальні служби. Основний зміст їх діяльності у зазначеній сфері полягає у координуванні зв'язків із федеральними, місцевими органами влади та недержавними організаціями з питань насильства щодо жінок. Діяльність загальнодержавного координаційного центру виходить за межі органів охорони здоров'я і полягає у виробленні ефективних підходів до виявлення фактів пошкодження здоров'я внаслідок вчиненого насильства у сім'ї, надання потерпілим особам медичної, психологічної та іншої консультативної допомоги посередництвом різноманітних державних установ та недержавних організацій [1].

Ретельному моніторингу випадків сімейних конфліктів сприяє функціонування у місцевій поліції США спеціальних підрозділів (DVRU), спрямованих на зниження рівня насильства в сім'ї. У 1994 року почали працювати підрозділи поліції Портленда, безпосереднім завданням таких підрозділів поліції стало проведення розслідувань окремих випадків домашнього насильства, сприяння їх недопущенню та припиненню, надання допомоги жертвам, розірвання циклу насильства і його продовження з покоління в покоління, професійна підтримка місцевих та регіональних ініціатив з реагування на насильство в сім'ї.

Як зазначають американські дослідники Д. Бутцер, Л. Бронфман та Б. Стіпак [1], ці підрозділи являють собою продукт нової філософії

забезпечення громадської безпеки у діяльності поліції, що засновується на врахуванні інтересів територіальної громади. Цей відділ поліції отримує копію матеріалів справ щодо всіх зафіксованих випадків насильства в сім'ї на наступний день після їх подачі. Уповноважений працівник відділу протягом декількох днів після інциденту зустрічається наодинці з жертвами домашнього насильства та обговорює факти вчиненого насильства.

Американська практика свідчить, що приблизно 10 % зафіксованих випадків насильства у сім'ї будуть опрацьовуватися в подальшому співробітниками поліції. Це передбачає одержання від свідків та з інших джерел додаткової інформації для того, щоб заарештувати кривдника або застрахувати подальше переслідування потерпілої сторони сімейного конфлікту. В такому разі працівники поліції будуть надавати допомогу жертвам, притягаючи правопорушника до юридичної відповідальності та для запровадження спеціальних обмежень. Акцент при цьому робиться на надання в доступній формі інформації про правову сторону реагування на порушення прав людини, документування проявів агресії та насильства, допомогу в складанні юрисдикційних документів щодо факту насильства, забезпечення охорони та супроводження потерпілої особи до залу суду для захисту її прав на обрання форми реагування до правопорушника.

Досить часто офіцер поліції повідомляє про випадок домашнього насильства інші заклади соціальної та правової сфери для додаткової підтримки потерпілої особи. У зв'язку з цим співробітники поліції налагоджують постійний зв'язок із місцевими соціальними притулками, органами опіки та піклування, установами обслуговування літніх людей та інших соціальних груп. У місцях компактного проживання певних етнічних, релігійних чи інших груп населення, у відділі протидії сімейному насильству поліції працюють фахівці, що володіють мовою чи знають культурні особливості цих меншин.

Готовність поліції до якісного реагування на випадки насильства у сім'ї забезпечується тривалим спеціальним курсом-тренінгом за участі практичних працівників. На тренінгах не лише обговорюються питання обов'язків поліції згідно законодавства з протидії сімейному насильству, але й особливості психологічного циклу насильства, практикуються сценарії можливих випадків з метою відпрацювання різних аспектів надання захисту і підтримки у реалізації

прав потерпілих осіб. При цьому, до проходження зазначеної навчальної програми залучаються не лише працівники відділу протидії сімейному насильству, але і працівники патрульної служби, які безпосередньо реагують на виклики поліції та прибувають на місце злочину.

Практика американської поліції заснована на чітких правилах реагування поліції на випадки насильства у сім'ї, а саме [1]:

- поліція реагує на випадки насильства у сім'ї, що пов'язані із шкодою життю й здоров'ю особи, у інших випадках повідомляє соціальні служби;
- на місце події, як правило, направляються два працівники які отримують оперативну інформацію щодо попередніх правопорушень у цій сім'ї, наявності захисних приписів чи судових наказів про обмеження спілкування, наявності зброї тощо.

В Україні з 2018 р. діє закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству». У 2018 усі оператори служби «102» пройшли курс на базі Дніпропетровського університету внутрішніх справ у рамках пілотного проєкту Національної поліції «Поліна» («поліція проти насильства») для протидії домашньому насильству [2]. У рамках проєкту в п'яти східних регіонах України (Дніпропетровська, Запорізька, Харківська та підконтрольні Україні території Донецької і Луганської областей) було сформовано 21 мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги. Соціальні працівники і психологи мобільних бригад надають екстрену допомогу потерпілим від гендерно-обумовленого й домашнього насильства [4]. Слід надати належне Україні: починають запроваджуватися навчання працівників поліції на тренінгах із питань сімейного насильства, налагоджуватися контакти з громадськими організаціями, що надають допомогу жертвам сімейного насильства.

Таким чином, американський досвід з координації дій органів влади та громадянського суспільства має значний інтерес для України. США має спеціальну розгалужену систему з вирішення питань домашнього насильства: спеціальне управління в Міністерстві юстиції, підрозділи в Міністерстві оборони, Міністерстві освіти, Міністерстві охорони здоров'я і соціальних служб, Департаменту національної безпеки, бюро Міністерства праці, відділи протидії сімейному насильству в поліції. Це свідчить про впровадження гендерного підходу в діяльності майже всіх органів влади як на центральному

(федеральному) так і на місцевому рівнях.

Важливим для України є американський досвід роботи поліцейських у відділі протидії сімейному насильству з жертвами насильства в сім'ях етнічних, релігійних меншин: володіння мовою та знаннями про культурні особливості цих груп населення. Системну роботу з профілактики домашнього насильства також слід розглядати як зразок для наслідування.

#### **Література:**

1. Галай А. О., Галай В. О., Головка Л. О., Муранова В. В. та ін. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству: монограф. / за заг. ред. А. О. Галай. Київ: КНТ, 2014. 160 с.
2. Годі терпіти: усе про гендерне насильство проти жінок. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/godi-terpiti-use-pro-genderne-nasilstvo-proti-zhinok-134410.html>
3. Проект Національної поліції «Поліна». URL: [http://mvs.gov.ua/ua/news/11746\\_Kostyantyn\\_Bushuv\\_Polina\\_\\_odnim\\_i\\_uspishnih\\_prikladiv\\_roboti\\_policii\\_u\\_sferi\\_zapobigannya\\_domashnomu\\_nasilstvu\\_FOTO\\_INFOGRAFIKA\\_.htm](http://mvs.gov.ua/ua/news/11746_Kostyantyn_Bushuv_Polina__odnim_i_uspishnih_prikladiv_roboti_policii_u_sferi_zapobigannya_domashnomu_nasilstvu_FOTO_INFOGRAFIKA_.htm).
4. Facts about Violence. URL: <http://www.feminist.com/antiviolence/facts.html>
5. Government in action on violence against women. URL: <http://womenshealth.gov/violence-against-women/governmentin-action/>
6. National Hotlines and Help for Victims URL: <http://www.ovw.usdoj.gov/hotnum.htm>.
7. Women's Bureau. URL: <http://www.dol.gov/wb/>.